

«БЕКТЕМИН»

Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз
Улуттук Университетинин илимий иштер
боюнча проректору Лайлиева Э.Дж.

17 – март, 2017-жыл, Бишкек шаары

Талапкер Бейшеналиев Алмазбек Бейшеналиевичтин
07.00.02. – Ата Мекен тарыхы адистиги боюнча тарых илимдеринин доктору
окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган

«Борбордук Азия мамлекеттеринин жана Кыргызстандын тышкы саясатындагы
АКШнын орду» аттуу диссертациясын ачык коргоого карата жетектөөчү
мекеме болгон Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук
Университетинин Чөлкөмтаануу жана Кыргызтаануу кафедрасынын

КОРУТУНДУ - ПИКИРИ

И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын Тарых жана маданий мурас институтунун алдындагы Д.07.16.528 диссертациялык Кеңештин 13.01.2017-жылдагы отурумунда Бейшеналиев Алмазбек Бейшеналиевичтин «Борбордук Азия мамлекеттеринин жана Кыргызстандын тышкы саясатындагы АКШнын орду» аттуу диссертациясын ачык коргоого карата жетектөөчү мекеме катары Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук Университетинин Чөлкөмтаануу жана Кыргызтаануу кафедрасы бекитилген.

2017-жылдын 16-мартында Алмазбек Бейшеналиев мырзанын докторлук диссертациясынын кол жазмасы Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук Университетинин Чөлкөмтаануу жана Кыргызтаануу кафедрасынын адис окумуштуулары жана чакырылган илимпоздор тарабынан талкууланды. Талкуу төмөндөгүдөй жыйынтыктарга келди:

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу жана анын жалпы мамлекеттик программалар менен байланышы.

XX кылымдын аягы - XXI кылымдын башында дүйнөдөгү геосаясий абал кескин өзгөрүп, анын натыйжасы Борбордук Азиянын постсоветтик өлкөлөрү менен Кыргызстанга түздөн-түз таасир эткени белгилүү. Бул өзгөрүүлөр мурдагы Советтер Биримдигинин кыйрашынын натыйжасында эл аралык мамилелердин мурдагы “Кансыз согуш кырдаалындагы” кош уюлдук (биполярдик) системасынын жоюлушуна жана ушуга байланыштуу АКШнын геосаясий стратегиясындагы бурулуштарга байланыштуу болду.

Бул өңүттөн алганда, АКШнын геосаясий стратегиясындагы өзгөрүүлөрдү жана алардын негизинде ишке ашырылып келген Борбордук Азия өлкөлөрү менен Кыргызстанга карата болгон Американын саясатындагы бурулуштарды 3 баскычка бөлүп кароого болот.

Биринчи баскыч 1991-жылы СССРдин кыйрашы жана Борбордук Азияда көз каранды эмес мамлекеттердин жаралышы менен башталып, 2000-2001-жылдар менен аяктайт. Борбордук Азия чөлкөмүндөгү өлкөлөргө

2001-жылдар менен аяктайт. Борбордук Азия чөлкөмүндөгү өлкөлөргө карата болгон АКШнын стратегиялык аракеттери СССР кулап, Евразиянын ири алкагындагы мурдагы социалистик лагерь жоюлуп, эл аралык мамилелер моделиндеги кош уюлдук системанын ордуна бир уюлдук системанын орношуна жана АКШнын дүйнөлүк гегемонго айланышына байланыштуу болгон.

Экинчи баскыч – 2001-жылдын 11-сентябрындагы АКШнын Нью-Йорк шаарындагы Дүйнөлүк соода борборуна жана башка жайларга террордук кол салуудан кийин башталып, болжол менен 2010-жылга чейин созулган. Террордук кол салуудан кийин Жорж Буштун администрациясы “Терроризмге каршы согуш” саясатын жарыялап, эл аралык мамилелерде, анын ичинде Борбордук Азияда, “жумшак күч” менен катар аскердик күч колдонууга өткөн. 2001-жылы декабрда Бишкектеги “Манас” аба майданындагы жана ушул эле жылы Өзбекстандын Каршы (Карши) шаарынын жанында “Ханабад” аба майданындагы АКШнын аскердик базалары ачылышы ушул баскычка таандык. Бул кезеңде АКШнын Борбордук Азия өлкөлөрүнө жана Кыргызстанга карата иш аракеттери кыйла жигердүү жана иштиктүү мүнөздө болгон. Бул багыттагы президент Жорж Буш (Кичүүсү) ишке ашыргысы келген “Чоң Борбордук Азия” доктринасы АКШ үчүн көп нерселерди үмүттөндүргөн аракеттерден болгон. Бул жылдары Борбордук Азиядагы таасир үчүн АКШ менен Орусиянын ортосундагы күрөш тымызын күчөп, Орусиянын “салмагы” артып, бул көрүнүш дагы АКШнын Борбордук Азия өлкөлөрүнө карата болгон саясатына терс таасир этип турган.

АКШнын Борбордук Азия өлкөлөрүнө жана Кыргызстанга карата геосаясий аракеттеринин үчүнчү баскычы 2010-жылдан башталып, азыркыга чейин созулуп келе жатат. Бул баскычта АКШнын Борбордук Азиядагы позициясы кыйла солгундап, Орусиянын таасири күчөдү.

Ошентип, АКШнын Борбордук Азия өлкөлөрү жана Кыргызстанга карата болгон геосаясий мамилелери азыркы учурда жаңы багыттарды тандоонун алдында турат. Бул маселе АКШ үчүн гана эмес, Борбордук Азия өлкөлөрү жана Кыргызстан үчүн да абдан олуттуу маселе экендиги талашсыз. Диссертациянын темасынын актуалдуулугу дагы дал мына ушунда. Кошумча белгилеп кете турган нерсе, каралып жаткан маселе Кыргызстандын азыркысы жана келечегин үчүн өтө олуттуу мааниге ээ экендигине карабастан, соңку жылдарда бул өңүттөгү атайын илимий изилдөөлөр дээрлик жокко эсе болуп келет. Бул маселе тиешелүү илимий баасын албагандыгы, атамекендик тарыхнаамада бул жаатта практикалык маанидеги тыянактардын жоктугу – олуттуу көйгөйлөрдөн. Бул тема боюнча иликтөө жүргүзүп, АКШнын чөлкөмдөгү соңку саясатына тарыхый көз караштан жаңыча баа берилиши - учурдун актуалдуу маселелеринен болуп эсептелет.

2. Диссертацияга коюлган талаптардын чектериндеги иштин илимий жыйынтыктары.

Каралып жаткан диссертациялык иште бир катар жаңы, илимий-практикалык, тарыхнаамалык жыйынтыктар алынган. Ал жетишкендиктер Борбордук Азия мамлекеттеринин тарыхнаамасына, анын ичинде кыргыз тарыхнаамасына белгилүү деңгээлде салым кошуп, аймактагы тарых илиминин өнүгүшүнө да алгылыктуу таасирин тийгизе алат деп ишенебиз. Андагы жыйынтыктар төмөнкүлөр:

1-жыйынтык. АКШнын улуттук кызыкчылыгы мамлекеттин экономикалык, аскерий, каржылык жана илимий-техникалык потенциалын өстүрүүгө болгон умтулуусу менен тыгыз байланышкан. Мамлекеттин ички керектөөлөр менен зарылдыктарды ишке ашыруу максатында өзүнүн дүйнөлүк аренадагы абалын бекемдөөгө болгон умтулуулары да «улуттук кызыкчылык» деп аталган жалпы категориянын айланасында калыптанат. Улуттук кызыкчылыктарда улуттун коомдук-саясий институттарга, материалдык жана руханий баалуулуктарга болгон мамилеси да кошулат. Ошондуктан, алар АКШнын геосаясий стратегияларын түзүүдө эч качан көз жаздымда калбайт. Улуттук кызыкчылыктар АКШнын конкреттүү улуттук баалуулуктарын эске албастан туруп калыптана албайт.

2-жыйынтык Америкалык улуттук кызыкчылыктын эң башкы курамдык бөлүгү болуп АКШнын өзүн өзү мамлекет катары сактап калуу императиви эсептелет да, бул императив тышкы коркунучтардан коргонуу менен байланышкан коопсуздук маселеси, мамлекеттин экономикалык жана саясий позицияларын башка мамлекеттерден коргоо, мамлекеттин дүйнөлүк саясаттагы таасирин кеңейтүү маселелери менен тыгыз байланышкан. Америкалык улуттук кызыкчылык, жалпы жонунан, мамлекеттин геосаясий параметрлери, анын ресурстук мүмкүндүктөрү, өлкөнүн экономикалык өнүгүү деңгээли, анын дүйнөлүк коомчулуктан алган орду, улуттук жана маданий салттар аркылуу аныкталат.

3-жыйынтык: Американын Евразиядагы үстөмдүгү алардын дүйнөлүк лидерликке карай болгон амбицияларына чекит коё алат. Саясий аренада Американын дымагына каршы болууга жөндөмдүү атаандашты болтурбоо үчүн АКШнын геосаясий максаты болуп Евразияны тескөөгө алуу эсептелет. Энергоресурстардын дүйнөлүк запастарынын 80%ынан көп бөлүгү жаткан Евразия континенти Америк Кошмо Штаттарын аймака болгон кызыгуусун арттырбай койбойт.

4-жыйынтык: Постсоветтик Борбор Азиянын мамлекеттери төмөнкүдөй төрт маданий-цивилизациялык катмарлар (пласттар) тогошкон жер болуп саналат: 1) Орусия менен тыгыз байланышкан европалык, 2) араб-мусулмандык, 3) ирандык (персиялык) жана 4) кытай маданий чөлкөмдөрүнүн цивилизациялары. Мындай жагдай, бир жагынан, ар кандай багыттардагы эки жана көп жактуу кызматташтыктарды өнүктүрүүгө көмөк берсе, экинчи жагынан, өтө ийкемдүү жана тең салмактуу мүнөздөгү тышкы саясатты жүргүзүүгө мажбурлайт.

5-жыйынтык: АКШнын тышкы саясатында Кыргыз Республикасынын орду, эки өлкөнүн 1991-жылдан тартып араларындагы

коопсуздук, саясий жана гуманитардык маселелер маанилуу бойдон калууда. АКШнын Кыргызстан менен болгон мамилелеринин калыптанышы, багыттары жана этаптары изилденип, мындан ары мамилелер кайсы нукта уланаары тууралуу жоромол илимий прогноз катары сунушталган.

3. Диссертацияда белгиленген илимий жыйынтыктардын, кортундунун негиздүүлүгү жана ынанымдуулугу.

Издөнүүчү диссертацияда ар бир жаңы алынган жыйынтыктарды, корутунду пикирлерди негиздүү жана ынанымдуу далилдей алган. Бул далилдер тарых илиминде олуттуу мааниге ээ. Илимий айламага киргизилген материалдарды изилдөөдө колдонулган ыкмалар диссертациялык иштин максатын жана милдеттерин ишке ашырууда жакшы жыйынтыктарды алып келгендиги диссертант тарабынан ырасталган. Ал тыянактар төмөнкүлөр:

- XX к. аягы - XXI башындагы АКШнын постсоветтик Борбордук Азияга карата жүргүзгөн саясаты тарыхий геостратегиялык долбоорлорго таянуу менен жүргүзүлүп, дүйнөлүк үстөмдүккө багытталган Американын атлантизм идеяларын көздөгөн;
- XX к. аягы - XXI к. башындагы чукул өзгөргөн дүйнөлүк геосаясий кырдаалдан улам жаралган бир уюлдук эл аралык мамилелер системасы АКШга кеңири мүмкүнчүлүк берип, анын гегемондугу менен дүйнөлүк “жаңы тартипти” орнотууну шарттап, мунун бир өнүгү катары Американын Борбордук Азияга карата жаңы кызыкчылыктары менен стратегиялары жаралган;
- АКШ өзүнүн стратегиялык кызыкчылыктарын ишке ашыруу үчүн Борбордук Азияда үч этаптан турган жана бир нече багыттарды көздөгөн саясатты жүргүзгөн;
- постсоветтик Борбордук Азиядагы саясатын ойдогудай ишке ашыруу максатында АКШ бул чөлкөмдө өзүнүн саясий, аскердик-саясий экономикалык жана гуманитардык багыттардагы долбоорлорун пайдаланган;
- постсоветтик Борбордук Азиядагы саясатын ойдогудай ишке ашыруу максатында АКШ бул чөлкөмдө өзүнүн саясий, аскердик-саясий экономикалык жана гуманитардык багыттардагы долбоорлорун пайдаланган;
- АКШнын Борбордук Азияга карата саясаты дайыма эле ийгиликтүү болгон эмес. Өзгөчө акыркы жылдары көптөгөн проблемалар орун алып, мунун натыйжасында XX кылымдын аягындагы Борбордук Азиядагы анын үстөмдүгү жоголуп, чөлкөмдөгү атаандаштары болгон Россия менен Кытайдан таасири өсүп, Иран мамлекети активдеше баштаган;
- АКШнын Борбордук Азия өлкөлөрүнө карата жүргүзгөн саясатындагы жалпылыктар Кыргызстанга дагы мүнөздүү болгон. Бирок АКШ - Кыргызстан алакалаштыгынын калыптанышында жана өнүгүүсүндө айрым өзгөчөлүктөр болгон. Өзгөчөлүктөр Кыргызстандын саясий системасына,

экономикалык абалына жана эл аралык мамилелердеги анын ээлеген позициясына жараша болгон;

- АКШнын Кыргызстанга карата болгон саясаты эки өлкө ортосундагы эки тараптуу жана башка мамлекеттер менен эл аралык уюмдар катышкан көп тараптуу жолдор менен ишке ашырылып келген;
- АКШнын эл аралык терроризмге каршы жамааттык коопсуздук боюнча жүргүзгөн Кыргызстан менен болгон кызматташуусу бир нече этаптарды басып өтүү аркылуу эволюцияланып, Борбордук Азиянын башка өлкөлөрүнө караганда айрым өзгөчөлүктөргө ээ болгон;
- акыркы мезгилдерде АКШнын Кыргызстанга карата болгон саясатында айрым проблемалар менен түшүнбөстүктөр жаралып, алар эки өлкөнүн ортосундагы мамилелердеги жаны багыттарды жана мүмкүнчүлүктөрдү издегенге түртүүдө.

4. Диссертациялык иште алынган илимий жыйынтыктардын ички биримдигин баалоо.

Диссертациялык изилдөөнүн корутундулары жаны окуу курстарын иштеп чыгууда, ал эми диссертациянын материалдары жогорку окуу жайларында АКШнын БА чөлкөмүнө, анын ичинде Кыргыз Республикасына карата жүргүзгөн саясаты боюнча дарстарды окууда пайдаланууга алгылыктуу. Диссертациянын негизги жоболору менен корутундулары АКШнын Борбор Азияга карата жасаган саясатындагы саясий-дипломатиялык, экономикалык жана аскердик-техникалык стратегиясын прогноздоого кеңири мүмкүндүк бергендиктен, Кыргыз Республикасынын мындан аркы тышкы саясатын иштеп чыгуу үчүн зор практикалык мааниге ээ.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келүүсү

Автореферат диссертациянын мазмунуна толук туура келет, диссертациянын максаты жана милдеттерине авторефераттын текстинде чагылдырылган материалдар толук жооп берет. Автореферат кыргыз, орус жана англис тилдеринде маанилеш резюмелер менен коштолгон.

6. Диссертациянын мазмунунун автордун жарыялаган эмгектеринде чагылдырылышы

Изилдөөдө алынган негизги жоболор менен натыйжалар төмөнкү ата мекендик жана чет өлкөлүк басмаларда басылып чыккан:

1. Бейшеналиев, А. Б. АКШ мамлекети менен Кыргыз Республикасынын ортосундагы соода-экономикалык байланыштар, инвестициялар жана банк кызматташтыгы [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // Наука и новые технологии. – № 7. Бишкек, 2013. –146-149- б.

2. Бейшеналиев, А. Б. АКШ мамлекети менен экономикалык кызматташтыгындагы айрым проблемалуу маселелер [Текст] / А.Б. Бейшеналиев // Наука и новые технологии. – № 7. – Бишкек, 2013. – 153-155- б.

3. Beishenaliyev, A. The past, present and future of the United States-Kyrgyzstan relations [Текст] // Rethink Institute. – Washington DC, 2014. –Р. 88.
4. Бейшеналиев, А. Б. АКШ мамлекети менен Кыргызстан республикасынын ортосундагы аскерий кызматташтык [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // Известия вузов. – №11. – Бишкек, 2014. – 135-138- б.
5. Бейшеналиев, А. Б. АКШ мамлекетинин тышкы саясаты менен улуттук кызыкчылыктарын калыптандырган негизги геосаясий жоболор [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жарчысы. – №1. – Бишкек, 2014. – 98-102- б.
6. Бейшеналиев, А. Б. АКШ мамлекетинин тышкы саясатынын калыптанышындагы атлантизм геосаясий жобосунун ролу жана орду [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жарчысы. – №1. – Бишкек, 2014. – 103-107- б.
7. Бейшеналиев, А. Б. Кыргыз Республикасы менен АКШ мамлекетинин ортосундагы кызматташтыктарды изилдөөнүн негизги булактары [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // БГУ жарчысы. – №4. – Бишкек, 2014. – 310-316- б.
8. Бейшеналиев, А. Б. Кыргыз Республикасы менен АКШ мамлекетинин ортосундагы билим берүү жаатындагы кызматташтык: приоритеттер, негизги факторлор жана натыйжалар [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // БГУ жарчысы. – №4. – Бишкек, 2014. – 316-321- б.
9. Бейшеналиев, А. Б. Постсоветтик Борбор Азия чөлкөмү үчүн Орусия федерациясы менен АКШ мамлекетинин ортосундагы геосаясий атаандаштыктын негиздери [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // ALATOO ACADEMIC STUDIES. – №2. – Бишкек, 2014. – 61-70- б.
10. Бейшеналиев, А. Б. АКШ менен Кыргызстандын ортосундагы саясий кызматташтыктын алгачкы он төрт жылы [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жарчысы. – Бишкек, 2014. – 156-162- б.
11. Бейшеналиев, А. Б. АКШ менен Кыргыз Республикасынын тышкы саясатындагы негизги приоритеттер жана өзгөчөлүктөр [Текст] / А.Б. Бейшеналиев // И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жарчысы. – Бишкек, 2014. – 163-165- б.
12. Бейшеналиев, А. Б. АКШ мамлекетинин дүйнөгө үстөмдүк кылуу ниети менен байланышкан айрым көйгөйлүү маселелери [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // Известия вузов. – №1. – Бишкек, 2015. – 161-165- б.
13. Бейшеналиев, А. Б. АКШ мамлекети менен Кыргыз Республикасынын саясий кызматташтыгындагы айрым көйгөйлүү маселелер [Текст] / А.Б. Бейшеналиев // Известия вузов. – №1. – Бишкек, 2015. – 169-174- б.
14. Бейшеналиев, А. Б. АКШ мамлекети менен Кыргыз Республикасынын аскерий кызматташтыгындагы айрым көйгөйлүү маселелер [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // Наука и новые технологии. – №2. – Бишкек, 2015. – 222-226- б.

15. Бейшеналиев, А. Б. АКШ мамлекети менен Кыргыз Республикасынын ортосундагы кызматташтыктын билим берүү чөйрөсүндө жаралган айрым ийгиликтер [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // Наука и новые технологии. – №2. – Бишкек, 2015. – 231-236- б.
16. Бейшеналиев, А. Б. АКШ мамлекети менен Кыргыз Республикасынын маданий кызматташтыгындагы айрым көйгөйлүү маселелер [Текст] / А.Б. Бейшеналиев // Известия вузов. – №2. – Бишкек, 2015. – 180-185- б.
17. Бейшеналиев, А. Б. АКШ менен КРнын ортосундагы экономикалык өнөктөштүктүн негиздери [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // Известия вузов. – №2. – Бишкек, 2015. – 186-191- б.
18. Бейшеналиев, А. Б. АКШ менен Кыргызстандын ортосундагы саясий кызматташтыктын соңку он жылдыгы [Текст] / А.Б. Бейшеналиев // Х.Карасаев атындагы БГУ жарчысы. – №2 (32). – Бишкек, 2015. – 153-156- б.
19. Бейшеналиев, А. Б. Түстүү революциялардын АКШ мамлекетинин тышкы саясатындагы орду жана ролу [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // Alatoo Academic Studies. – № 3. – Бишкек, 2015. – 63-67- б.
20. Бейшеналиев, А. Б. АКШнын постсоветтик БА чөлкөмүнө карата өз улут кызыкчылыктарын коргоо максатында алып барган негизги стратегиялары [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // Alatoo Academic Studies. – № 4. – Бишкек, 2015. – 64-73- б.
21. Бейшеналиев, А. Б. АКШ мамлекетинин геостратегиясын калыптандырган негизги улуттук баалуулуктар [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // К.И. Скрябин атындагы КУАУнин жарчысы. – № 2(34). – Бишкек, 2015. – 3-9- б.
22. Бейшеналиев, А. Б. АКШнын постсоветтик БА чөлкөмүнө карата өз улут кызык-чрын коргоо максатында алып барган негизги стратегиялары [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // Alatoo Academic Studies. – № 4. – Бишкек, 2015. – 64-73- б.
23. Бейшеналиев, А. Б. АКШ мамлекетинин тышкы саясатындагы экспансионисттик тенденциялар [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // Alatoo Academic Studies. – № 4. – Бишкек, 2015. – 10-13- б.
24. Бейшеналиев, А. Б. Ааламдашуу шарттарындагы АКШ мамлекетинин геостратегиялык өзгөчөлүктөрү [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // Известия вузов. – №. 4. – Бишкек, 2015.– 95-100- б.
25. Бейшеналиев, А. Б. АКШ мамлекетинин тышкы саясаты менен улуттук кызыкчылыктарын калыптандырган негизги геосаясий жоболор [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // И. Арабаев атындагы КМУ жарчысы. – № 1. – Бишкек, 2014. – 98-103- б.
26. Бейшеналиев, А. Б. АКШ мамлекетинин тышкы саясатындагы негизги приоритеттерди калыптандырган улуттук коопсуздук стратегиялары [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // Наука и новые технологии. – № 4. – Бишкек, 2015. – 176-180- б.

27. Бейшеналиев, А. Б. АКШ мамлекетинин Евразияга карата геосаясий стратегиясын калыптандырган негизги теориялык жоболор [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // И. Арабаев атындагы КМУ жарчысы. – № 1. – Бишкек, 2014. – 189-193- б.

28. Бейшеналиев, А. Б. Национальные интересы и их место в госстратегии США [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // Вестник ЕНУ имени Л.Н.Гумилева. – № 5 (108). – Астана, 2015. – 284-287- б.

29. Бейшеналиев, А. Б. Доктрины, формирующие основные приоритеты внешней политике США [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // Вестник ЕНУ имени Л.Н.Гумилева. – № 5(108). – Астана, 2015. – 270-275- б.

30. Beishenaliev, A., Sodikov, N. Educational Changes after collapse in Central Asia [Текст] // Oxford University. – November 2015. – P.15-28.

31. Beishenaliev, A. Reforms on Education in Five post-soviet Countries. [Электрондук ресурс] // <http://www.hiceducation.org/EDU2016.pdf> International Education Conference Honolulu, Hawaii, USA. January – 2016.

32. Бейшеналиев, А. Б. АКШ постсоветтик Борбордук Азия менен Кыргызстанда [Текст] / А. Б. Бейшеналиев // Монография. – Бишкек, 2016. – 208- б.

Жогоруда көрсөтүлгөндөй тема боюнча жалпы 31 макала, 1 монография жарыяланып, анын ичинен бешөө чет өлкөдө жарык көргөн. Макалалардын аталыштары диссертациянын мазмунуна дал келет. Демек, басмадан чыгарылган бул макалаларда изилдөөнүн негизги жоболор менен жыйынтыктары берилген.

7. Диссертациянын мазмунундагы жана аны жабдуудагы кемчиликтер жана изденүүчүгө сунуштар.

Бейшеналиев Алмазбек Бейшеналиевичтин диссертациялык иши жогоруда көрсөтүлгөн жетишкендиктер менен катар эле айрым бир мүчүлүштүктөргө да ээ. Аларды санап өтүү менен изденүүчүгө бир катар сунуштарды берүү зарыл деп ойлойбуз:

1. Колдонулган булактарда жергиликтүү архивдик материалдардын аздыгы байкалат;

2. 4-баптын 2 параграфында темадан сырткары башка темаларга дагы токтолгондуктан, темадан сыртка чыгып кеткендиги;

3. Иштин 1-2-баптарына байланыштуу Борбордук Азиялык окумуштуулардын эмгектерине учкай токтолгон; чөлкөмдөгү түпкү элдердин тилдериндеги (казак, өзбек, тажик, түркмөн ж.б. тилдердеги) илимий эмгектерге өзгөчө көңүл буруу керек эле, демек, чөлкөмдүк тарыхнаама эмгеги жетишээрлик деңгээлде мазмунга кошулбагандыгы өкүндүрөт;

4. Диссертациялык иштин объектиси жана предметиндеги изилдөөнүн хронологиясынын даталары айрым учурларда төп келбей калган;

5. Постсоветтик Борбордук Азиядагы АКШнын саясатынын эволюциясы, негизги багыттары жана өзгөчөлүктөрү” деп аталган экинчи баптын «Постсоветтик Борбордук Азия мамлекеттерине карата АКШнын саясатынын негизги этаптары менен багыттары» деп аталган биринчи

параграфында АКШнын саясатынын эволюциясы, негизги багыттары жана өзгөчөлүктөрү тууралуу ар бир мамлекетке өзүнчө мүнөздөмө берүү каралган эмес. Ошондуктан бул мүнөздөмө толукталышы зарыл деп санайбыз;

6. Эмгекте Б.Жумабаевдин “Чоң оюндар” тууралуу монографиясы, А.К.Койчиевдин ж.б. айрым чөлкөм таануу үчүн зарыл макалалары колдонулбай калган.

7. АКШ Конгресси каржылаган “Азаттык” үналгысынын Кыргызстанда 1992-жылдан тартып ээн-эркин иш алып барышы дагы АКШ менен Кыргызстандын өз ара дурус мамилелеринин, “жумшак кубаттын” алкагындагы кызматташтыктын өрнөгү экендигин диссертант белгилей кетсе болмок. НАТО менен шериктештиктин өзү да, тийешелүү деңгээлде, Кыргызстан менен АКШнын аскердик кызматташтыгына көпүрө болгонун айтуу керек эле.

8. Жалпы иштин жана авторефераттын техникалык жабдылышындагы айрым мүчүлүштүктөр, кээ бир терминдердин орусча гана берилиши да өксүк болуп эсептелет. Англисче J, G тамгалары менен берилип жүргөн тыбыштар кыргызча “Ж” деп, орусча жана казакча “Дж” деп берилет. Демек, кыргызча “Джордж Буш эмес, Жорж Буш деп эле жазуу керек болчу. Орусча “ВТО” дебестен, ДСУ деп эле жазуу керек эле. АКШнын булактары тизмеленип берилгенде аларды англисче калтырбастан, оболу кыргызча, анан кашаа ичинде англисче түпкү аталышы берилсе дурус болмок. Маселен, 15-беттеги “The White House, Office of the Press Secretary, Remarks by President Obama and President Nursultan Nazarbayev of the Republic of Kazakhstan Before Bilateral Meeting, March 26, 2012;” деген текстти кашаага алып, алдына кыргыз тилинде “Ак Үй. Маалымат катчысынын кеңсеси. Президент Обаманын жана Казакстандын Президенти Нурсултан Назарбаевдин эки тараптуу жолугушуу алдындагы кыска сөздөрү. 26-март, 2012” деп жазылышы керек болчу (диссертант, негизи, англисче мыкты билгендиги жана англис тилдүү булактарды тарыхнаамабызда өзгөчө кеңири колдонгон айырмалуу адис экендиги ишинен сезилип турат; мунун өзү алкоого татыйт, бирок эне тилдеги илимий эмгектин талаптарын дайыма көз карегиндей сакташыбыз абзел).

Бирок, жогоруда айтылган бул сын-пикирлер диссертациянын жалпы баркын, маанисин жана илимий денгээлин төмөн түшүрбөйт, анын илимий баалуулугуна терс таасирин тийгизе албайт. Диссертациялык иш жогорку илимий денгээлде, Кыргызстандын эл аралык мамилелеринин тарыхы үчүн маалыматтарга өтө бай, жаңы илимий көз караштын негизинде даярдалган.

8. Кыргыз Республикасынын окумуштуулук даража ыйгаруу жөнүндө Жобосундагы талаптарга диссертациянын жооп бериши

Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук Университетинин Чөлкөмтаануу жана Кыргызтаануу кафедрасынын Бейшеналиев Алмазбек Бейшеналиевичтин «Борбордук Азия мамлекеттеринин жана Кыргызстандын тышкы саясатындагы Америка Кошмо Штаттарынын орду» деген аталыштагы

диссертациясынын мазмуну, объектиси менен предмети, түзүмү, илимий деңгээли, жасалгаланышы Кыргыз Республикасынын Жогорку Аттестациялык Комиссиянын илимий диссертацияларга койгон талаптарына толук жооп берет жана изденүүчү Бейшеналиев Алмазбек Бейшеналиевичти 07.00.02. – Ата Мекен тарыхы адистиги боюнча тарых илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын алууга татыктуу деп эсептейт.

Корутунду-пикир Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук Университетинин Чөлкөмтаануу жана Кыргызтаануу кафедрасынын кеңейтилген отурумунда 2017-жылдын 16-мартында талкууланып, кабыл алынды (протокол № ____).

**Жусуп Баласагын атындагы
Кыргыз Улуттук Университетинин
Чөлкөмтаануу жана Кыргызтаануу
кафедрасынын башчысы,
т.и.к., доцент**



Омурова Ж. О.

Катчы



Жаманкараева Н.Т.